

MESLEKİ EĞİTİMİN ESASLARI BAĞLAMINDA SOSYAL HİZMET EĞİTİMİNE YENİ MODEL ÖNERİSİ

Bekir TÜRKMEN

G.Ü. Kastamonu Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kastamonu.

Özet

İnsan ihtiyaçları, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler çok çabuk ilerlemektedir. Bu hızlı ilerleme tüm meslekleri etkilemektedir. Eğitim, sadece ekonomik gelişme değil sosyal gelişme için de şarttır. Eğitimin getirdiği doğrudan kazanımlar vardır. Bunlar; yüksek kazanç, fakirliğin azalması, daha az suç işlenmesi vb...

Sosyal hizmet alanı geniştir. Bu geniş alandan maksat; sosyal yardım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, çocuk ve aile refahı hizmetleri, yaşlı refahı hizmetleri, ıslah hizmetleri, eğitim alanındaki sosyal hizmetler, yoksullara yönelik sosyal hizmetler, psikiyatrik sosyal hizmetler ve özürllülere yönelik sosyal hizmetler gibi...

Sosyal hizmetin değişik tanımları olmasına rağmen, Türkiye'de sosyal hizmetler şöyle tanımlanır: Kişi ve ailelerin kendi bünyeye ve şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddî, manevî ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının çözümlenmesine ve hayat standartlarının iyileştirilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür.

Bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmenin sonucu olarak müfredatlar geliştirilmektedir ve aynı şey sosyal hizmetlerdeki eğitim programında da yapılmalıdır.

Eğer bu güncelleme konusunda Eğitim Fakülteleri örnek alınır, 1982 ile 2003 yılları arasında sosyal hizmet eğitimi programları ve içerikleri fazla değişmemiştir.

Bu müfredatın sosyal hizmet alanına uyarlanması için ilgili alanın ihtiyacına cevap verecek bir model önerilmiştir.

Sonuç olarak, vatandaşlar iyi sosyal hizmet almalı. Bunu gerçekleştirebilmenin en önemli şartları ise güncellenmiş (geliştirilmiş), anlaşılabilir bir sosyal hizmet eğitimidir.

THE NEW MODEL SUGGESTION FOR SOCIAL SERVICE EDUCATION IN CONTEXT THAT BASES OF OCCUPATIONAL EDUCATION

Abstract

*The needs of human beings and the advances experienced in science and **technology** increase rapidly. This rapid increase directly effects almost every profession. Education is a must not only for economic development but also for social development. Education has direct outcomes such as; higher earnings, health improvement, increase in level of democracy, reduction of poverty, lower crime rates and so on.*

The field of social services is much wider when compared with the fields of other professions. It consists of services such as social aid services, rehabilitation services, child and family wealth, and services in formal and non-formal education.

*Although there are different definitions of social services, in Turkey, **Social Services** is defined as; the sum of programmed services aiming to eradicate monetary, psychological and social problems causing from the person and the families circumstances, to meet the demands, to prevent the social problems, to raise the life standards.*

Since as a result of the rapid advances in science and technology, the curriculums are continuously updated, this should also be done for the education in Social Services.

If the education faculties are taken as an example to this updating, between 1982 and 2003 the curriculum and content of education faculties have changed drastically.

*In order to compensate this static curriculum in the field of **Social Services Education**, a model which closes the gaps in the current curriculum is proposed.*

Consequently, it is clear that the citizens should enjoy good quality social services. One of the most important prerequisites of this is to provide updated, comprehensive, social services education.

İnsan ihtiyaçları, **bilim ve teknoloji**de yaşanan gelişmeler hızla artmaktadır. Artan ihtiyaçlar ve **bilim ve teknoloji**de yaşanan gelişmeler çeşitli disiplinleri ve meslek alanlarını doğrudan kimilerini de dolaylı olarak etkilemektedir. Bu bakımdan her meslek alanı, değişen koşullara paralel olarak kendini ve yerini yenilemek zorundadır.

Küreselleşmenin hız kazandığı bir ortamda, yeterli sosyal gelişme sağlayamayan ülkelerde ekonomik gelişmenin giderek daha da güçleşmesi beklenmektedir. Bu çerçevede insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesinin ve kurumsallaştırılmasının yanısıra, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, yoksulluğun azaltılması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi büyük önem taşımaktadır.(8. BYKP, 2001-2005, s 3)

Son yapılan araştırmalarda eğitimin sosyal faydalarına ilişkin hususlar üzerinde çok durulmaktadır. Eğitim, sadece ekonomik büyüme için değil aynı zamanda bu büyümeyi destekleyen daha geniş bir süreç içinde hayati derecede önemlidir. Daha yüksek kazançlar, daha iyi şahıs ve toplum sağlığı, bebek ölüm oranında ve bebek doğum oranında düşme, demokratikleşme, siyasi istikrar, yoksulluğun ve eşitsizliğin azaltılması, daha düşük suç oranları ve çevre bilincinin oluşması gibi bir çok net çıktısı vardır.(Türkmen, 2002, s. 45)

Eğitimin sosyal faydalarına ilişkin önemli bir not ise aslında hesaplamalarda yaşanan zorluklar sebebiyle bu sosyal faydaların genellikle olduğundan daha düşük değerlendirilmeleridir. (OECD, 2000s.3)

Sosyal hizmet alanı itibariyle diğer mesleklere ilişkin alanlarla kıyaslanamayacak genişliktedir. Bu geniş alandan maksat; sosyal yardım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, çocuk ve aile refahı hizmetleri, yaşlı refahı hizmetleri, ıslah hizmetleri, örgün ve yaygın eğitimdeki sosyal hizmetler, yoksullara yönelik sosyal hizmetler, tıbbi ve psikiyatrik sosyal hizmetler ve özürllülere yönelik sosyal hizmetler gibi.

“Sosyal Hizmetler” kavramı ile anlatılmak istenilenler üzerinde evrensel bir anlayış birliğinin oluşturulabildiğini ileri sürmek mümkün değildir.”Sosyal Hizmetler “ kavramı, her ülkenin sosyal ve ekonomik özellikleri ve gelişmişlik derecesiyle bağlantılı bir çerçeve içinde farklı anlamlar taşımakta ve farklı bir kavrama sahip bulunmaktadır. Türkiye’de, sosyal hizmetler 27.5.1983 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 24.5.1983 tarihli ve

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu” ile hukuken tanımlanmıştır. Buna göre; Sosyal hizmetler, kişi ve ailelerin kendi bünye ve şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunması ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü” dür. (Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi, 1995 s. 47)

Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı ilerlemelerin doğal bir sonucu olarak eğitim sistemleri ve müfredat programları sürekli yenilelip güncellenirken bunun Sosyal Hizmetler eğitiminde de gerçekleşmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

1950’den sonra “Müfredat Programı Modeli” yerine “Eğitim Programı Modeli” söz konusu olmuştur. Bu nedenle haklı olarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Akademisi Rehberi’nde (1973-1974) Eğitim Programı’ndan bahsedilmektedir. Burada konu alanları; insan hakkındaki bilgiler, toplum hakkındaki bilgiler ve sosyal hizmet teori ve uygulamasına ilişkin bilgiler şeklinde gruplandırılmış ise de hangi dersin hangi gruba girdiği üzerinde durulmamıştır.

1982’ de YÖK’ün kurulması ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Çalışma Bölümü ile Sosyal Hizmetler Akademisi’nin birleştirilmesinden oluşturulan Sosyal Hizmetler Yüksekokulu’nda da, Sosyal Kişisel Çalışma, Sosyal Grup Çalışması ve Toplum Kalkınması dersleri kaldırılmıştır. Ağırlıklı olarak Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları ile Sosyal Hizmet Ortamlarında Uygulama ve Blok Uygulama konulmuştur.

1982-2003 arasında yükseköğretim kurumlarındaki gelişmelere somut bir örnek seçelim. Bu örnek Eğitim Enstitüleri olsun.

2547 Sayılı Kanun ve 41 Sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile iki yıllık Eğitim Enstitüleri ön lisans eğitimi vermek ve sınıf öğretmeni yetiştirmek üzere eğitim fakültelerine bağlı eğitim yüksekokulları şeklinde örgütlendirilmiştir. 1989-1990 Eğitim-Öğretim yılından itibaren alan ve yan alan konularını içerecek şekilde fakülteye dönüştürülmüştür. Zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması üzerine eğitim fakülteleri İngiltere ve ABD örnekleri de incelenerek yeniden yapılandırılmıştır. Bu yapılandırmada ortaöğretim alan öğretmenliği, ilköğretim branş ve sınıf öğretmenliği baz alınmıştır. 1980, 1990 ve 2000'li yılların başlarında ülke ihtiyaçları ve dünya gerçekleri dikkate alınarak öğretim programları geliştirilmiştir.

1982'den itibaren örneğimizdeki yükseköğretim kurumu geniş çaplı, üç aşamalı bir program değerlendirme, geliştirme ve değiştirme aşaması geçirmiştir.

Sosyal hizmet programında ise; Sosyal Kişisel Çalışma, Sosyal Grup Çalışması ve Toplum Kalkınması kaldırılmış ve "Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları I, II, III konulmuştur. Anahatlarıyla öğretim programı aynı kalmıştır. Konu bir süreklilik ve istikrar belirtisi olarak yorumlanabileceği gibi statükonun devamı şeklinde de nitelenebilir. Bu saptama çok tartışılacaktır. Ancak değişen dünya şartları, artan ve çeşitlenen gereksinim ve sorunların varlığı ile iyi bir öğretim programında bulunması gereken özellikler bakımından bu saptamanın tartışılmasında da yarar vardır. Yukarıdaki örnekten hareketle Öğretmenlik mesleği de dahil olmak üzere bir çok mesleği doğrudan ilgilendiren iyi bir öğretim programında bulunması gereken özellikler şunlardır:

1. İşlevsel olmalıdır.
2. Esnek olmalıdır.
3. Uygulayıcılara yardımcı olmalıdır.
4. Uygulanabilir olmalıdır.
5. Amaçlara yönelik olmalıdır.
6. Ekonomik olmalıdır.
7. Günün şartlarına uygun olmalıdır.
8. Toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olmalıdır. (EKİCİ, 2003 s.64)

137 Krediden oluşan ve halen uygulanmakta olan Sosyal Hizmet Lisans Programı; revize edilmek koşuluyla önermekte olduğumuz Sosyal Hizmet Lisans Programları içerisinde Genel Sosyal Hizmetler Bölümü'nü oluşturabilir.

Mevcut sosyal hizmet programından mezun sosyal hizmet uzmanı ya da sosyal çalışmacı; eğitimden sağlığa, adaletten sosyal güvenliğe, aileden çocuğa, genç yetişkinden yaşlıya, özürliüden depremzedeye kadar her alanda çalışmaktadır. Bunun için olağanüstü bilişsel doyunluğa, mesleki formasyona ve kişisel performansa ihtiyaç vardır. Kaldı ki mevcut programda hedef kitlenin (bebek, çocuk, adölesan, genç yetişkin, yetişkin ve yaşlılık dönemlerinin) gelişimsel özelliklerini içeren bir çok psikoloji disiplini eksiktir.

Önerilen Model

Sosyal Hizmet Lisans Programları

- Genel Sosyal Hizmetler Bölümü
- Bebek, Çocuk ve Gençlere Yönelik Sosyal Hizmetler Bölümü
- Engelli ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler Bölümü
- Tıbbi ve Psikiyatrik Sosyal Hizmetler Bölümü

Bir bölümden ve özele inerek anabilim dalından hareketle sosyal hizmet programı değerlendirme tasarısına devam edelim.

Engelli ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler Bölümü

Engellilere Yönelik Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı

Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı

Bu anabilim dallarından birisi alan diğeri yan alan şeklinde de uygulanabilir. Engellilere yönelik anabilim dalında görme engellilerle ilgili sosyal hizmet, işitme engellilerle ilgili sosyal hizmet, konuşma engellilerle ilgili sosyal hizmet, ortopedik engellilerle ilgili sosyal hizmet, üstün yeteneklilerle ilgili sosyal hizmet, zeka engeli olanlarla ilgili sosyal hizmet ve öğrenme güçlüğü olanlarla ilgili sosyal hizmet meslek bilgisi ve özel alan bilgisi programları oluşturulabilir. Biz ayrı ayrı anabilim dalları şeklinde değerlendirecek olursak;

Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet Meslek Bilgisi (SHM) : 55 Kredi

Yaşlılık Alan Bilgisi (YAB) : 54 Kredi

Genel Kültür Bilgisi (GKB) : 33 Kredi

Toplam Kredi : 142

Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı Lisans Programı

Birinci Yarıyıl Dersleri

Kodu	Adı	T	U	K
SHM 101	Sosyal Hizmete Giriş	3	0	3
SHM 103	Sosyal Hizmet Kurumlarında İnceleme	3	3	3
YAB 101	Gelişim Psikolojisi (Yaşlılık)	3	0	3
YAB 103	Yaşlı Fizyolojisi	3	0	3
YAB 105	Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Tarihi ve Yaşlıya Saygı	2	0	2
GKB 101	Türk Dili I	2	0	2
GKB 103	İngilizce Okuma Becerileri I	2	0	2
TOPLAM		18	3	18

İkinci Yarıyıl Dersleri

Kodu	Adı	T	U	K
SHM 102	Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı	3	0	3
SHM 104	Davranış Bilimlerine Giriş	3	0	3
SHM 106	Sosyal Refah ve Sosyal Hizmet Programları	3	0	3
YAB 102	Yaşlılarda Beslenme ve Giyim	3	0	3
GKB 102	Türk Dili II	2	0	2
GKB 104	Sosyal Antropolojiye Giriş	2	0	2
GKB 106	İngilizce Okuma Becerileri	2	0	2
TOPLAM		18	0	18

Üçüncü Yarıyıl Dersleri

Kodu	Adı	T	U	K
SHM 201	Toplum Psikolojisi	3	0	3
SHM 203	Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları I	3	2	4
SHM 205	Sosyal Hizmet Araştırması I	2	0	2
YAB 201	Yaşlı Refahı ve Hizmetleri Mevzuatı	2	0	2
YAB 203	Yaşlı Sağlık Bilgisi	2	0	2
GKB 201	İstatistiğe Giriş	3	0	3
GKB 203	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I	2	0	2
GKB 205	İngilizce Yazma Becerileri	2	0	2
TOPLAM		19	2	20

Dördüncü Yarıyıl Dersleri

Kodu	Adı	T	U	K
SHM 202	Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları	3	2	4
SHM 204	Sosyal Hizmet Araştırması II	3	0	3
YAB 202	Yaşlı İletişim Becerileri	2	0	2
YAB 204	Kurum Bakım Hizmetleri	2	2	3
GKB 202	Türkiye'nin Yönetim Yapısı	2	0	2
GKB 204	İngilizce Sözlü İletişim Becerileri	2	0	2
GKB 206	Mesleki İngilizce I	2	0	2
GKB 208	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II	2	0	2
TOPLAM		18	4	20

Beşinci Yarıyıl Dersleri

Kodu	Adı	T	U	K
SHM 301	Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları III	3	2	4
SHM 303	Yaşlılık Alan Araştırma Uygulaması	0	6	3
YAB 305	Huzurevlerinde Uygulama I	0	8	4
YAB 301	Yetişkin Eğitimi ve Yeni Beceriler Kazandırma	2	2	3
GKB 301	İngilizce Akademik Çalışma Becerileri	2	0	2
GKB 303	Mesleki İngilizce II	2	0	2
TOPLAM		9	18	18

Altıncı Yarıyıl Dersleri

Kodu	Adı	T	U	K
SHM 302	İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet	2	0	2
SHM 304	Sosyal Politika ve Sosyal Planlama	3	0	3
SHM 306	Sosyal Hizmet Yönetimi	3	0	3
YAB 302	Aile ve Evde Bakım Hizmetleri	2	2	3
YAB 304	Yaşlı Spor Bilgisi	1	2	2
YAB 308	Huzurevlerinde Uygulama II	0	8	4
TOPLAM		11	12	17

Yedinci Yarıyıl Dersleri

Kodu	Adı	T	U	K
SHM 401	Özürülere Yönelik Sosyal Hizmetler	2	0	2
SHM 403	Tıbbi ve Psikiyatrik Sosyal Hizmetler	2	0	2
SHM 405	İslah Hizmetlerinde Sosyal Hizmet	2	0	2
SHM 407	Sosyal Hizmet Kurumlarında Dönüşümlü Uygulama	0	10	5
YAB 401	Yaşlı Bakım Hizmetlerinin Yönetimi ve Finansmanı	3	0	3
GKB 401	Seçmeli	4	0	4
TOPLAM		13	10	18

Sekizinci Yarıyıl Dersleri

Kodu	Adı	T	U	K
YAB 402	Huzurevleri ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Blok Uygulama	0	30	15
TOPLAM		0	30	15

Program geliştirme, ya mevcut bir programı daha gerçekçi, daha sağlam, daha tutarlı, daha etkili düzeye getirme, ya da gerçekçi, sağlam, tutarlı ve etkili bir yeni program oluşturma amacına yöneliktir. Kısacası, program geliştirme; bilimin, ilke, ölçüt ve metotlarıyla tutarlı olmak zorundadır. (Büyükkaragöz, çivi, 1997s.230)

Kişilere kaliteli bir eğitim ve öğretim yoluyla yapılan yatırım sürdürülebilir bir ekonomik ve sosyal kalkınma için önemli bir ön şarttır. Bu ön şart eğitim sürecinde yeniliklerin, değişimlerin müfredatlara aktarılması ile daha kolay sağlanabilir (Psacharopoulos, George, 1995 s.2).

Anayasamızda da belirtildiği üzere sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye, sosyal bir devlet olmanın doğal bir gereği olarak vatandaşlarına iyi bir sosyal hizmetler bütünü sunmak zorundadır. Bunun da en önemli ön şartlarından birisi sosyal hizmetler konusunda çalışacak ve çalışan işgücüne kapsamlı, detaylı, güncel, yeniliklere açık, hayat boyu eğitim anlayışı ile tutarlı bir sosyal hizmet eğitimi sunmak ve bu kişilere üretkenliklerini ve verimliliklerini en iyi şekilde ortaya koyabilecekleri çalışma imkanları ve ortamları yaratmaktır. Bunu yaparken eğitim kurumlarımıza düşen görev ise sosyal hizmetler alanında dünyada yaşanan gelişmeleri takip ederek bunları müfredat programlarına aktarmaktır. İşte bu çalışmanın esas amacı sosyal refah ve sosyal hizmet alanlarına daha çağdaş bir program katkısı sağlamaktır.

Sonuçta bir eğitim programında hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile ölçme ve değerlendirme önemlidir. Yani, niçin, neyi, nasıl öğreteceğimiz konusu ile bu dinamik ilişkiler bütününe yeterli ölçüde değerlendirmemiz önem kazanmaktadır.

Kaynaklar

1. 8. Beş Yıllık kalkınma Planı, DPT Ankara 2000.
2. Fatih TÜRKMEN, Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması, DPT, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2002.
3. The Appraisal of Investments in Educational Facilities, OECD, Paris, 2000.
4. 2002’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde, SOSYAL HİZMETLERİN YERİ VE ÖNEMİ, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Gn.Merk.Yayı, Ankara, 1995.
5. Gülay EKİCİ, Öğretim Yönetimi, Sınıf Yönetimi, PegemYay. 3.Baskı, Ankara, 2000.
6. Savaş BÜYÜKKARAGÖZ, Cuma ÇİVİ, Genel Öğretim Metotları, Konya, 1997.
7. Psacharopoulos, George, Education For Development, A World Bank Publication, 1995.